

JUGOSLOVENSKI NOKTURNO

roman o jednoj generaciji

EMANUELE ĐULIJANELI
PAOLO FRUSKA

Prevela sa italijanskog
Gordana Breberina

■ Laguna ■

Naslov originala

Emanuele Giulianelli, Paolo Frusca

NOTTURNO JUGOSLAVO

romanzo di una generazione

Copyright © 2019 Les Flâneurs Edizioni

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

JUGOSLOVENSKI NOKTURNO

SADRŽAJ

Istočna Slavonija, linija fronta 7. decembar 1999, kasno popodne	11
Cingonija (Bergamo) jedno prolećno popodne 2018.	13
Kalemegdan	18
Beograd, 6. april 1941.	24
Maser	28
Zenica, 16. jun 1954.	31
Zlato	36
Split, jul 1960.	38
Čile 1962.	43
Beograd, april 1962.	47
Šekularac	51
Beograd, kasno leto 1966.	56

Džajić	60
Beograd, 26. jun 1972.	65
Lato i Poljska	70
Frankfurt, 30. jun 1974.	76
Acino ćutanje	81
Beč, 17. jun 1976, kasno veče	83
Piksi	87
Beograd, jun 1977.	91
Kraj Jugoslavije	97
Beograd, 4. maj 1980.	104
Karadžić	108
Beograd, 7. februar 1984.	110
Čile, II deo	113
Santjago de Čile, 25. oktobar 1987.	117
<i>Maksimir</i>	119
Beograd, 28. jun 1989.	123
Italija	128
Beograd, maj 1990.	133
Zlatna generacija	142
Beograd, 31. mart 1991, rano popodne	145
Belodedić	150
Beograd, 27. april 1991.	156
Darko, Darko, Darko!	161

Beograd, kraj septembra 1991.	167
Tokio i kraj	172
Beograd, prvi decembar dani 1991.	175
Jugoslavija više ne postoji	181
Beograd, 8. decembar 1991, noć	185
Na pogrešnoj strani	192
Pogovor	195
Izjave zahvalnosti	211
O autorima	213

ISTOČNA SLAVONIJA, LINIJA FRONTA 7. DECEMBAR 1999, KASNO POPODNE

*„Balkane, Balkane, Balkane moj,
budi mi silan i dobro mi stoj!“*

(Azra, Balkan – 1979)

Trojica vojnika su išli jedan iza drugog, nervozni, oprezni, s puškama u ruci. Kretali su se šumovitim obalama velike reke koja, ravnodušna prema njihovoj strepnji, kao da je stajala u mestu, toliko je sporo tekla prema moru.

Ledena magla se podizala iz reke i mešala sa ubrzanim dahom trojice dobrovoljaca.

Grane vrba, prekrivene kristalima leda, dodirivale su vodu. Inje nije više kapalo sa drveća – znak da je temperatura opet dosta ispod nule. Zaleđena trava je ritmično krckala pod gojzericama.

„Stoj!“, prošaputao je onaj koji je, kako se činilo, bio komandant. „Pravimo pauzu. Deset minuta. Bez cigareta, već se previše smrklo.“

Trojica muškaraca su skinuli rančeve i spustili ih na zemlju kako bi ih pretvorili u neudobne jastuke.

„Dole u komandi kažu da ustaše koje tražimo govore engleski, presreli su njihov razgovor na radiju. Misliš da je to tačno?“, upitao je jedan vojnik. Nekoliko reči izgovorenih šapatom kako bi se pobedili napetost i umor.

„Što da ne, Darko, što da ne? Biće da je to neko ko se vratio iz Australije. Imamo ih i mi...“, odgovorio je vođa patrole.

„Ili možda neki američki ili britanski plaćenik, oni vole da idu po svetu i ubijaju ljude, a Hrvatima ne nedostaju nemačke marke“, rekao je drugi dobrovoljac.

Prekinulo ga je iznenadno, kreštavo graktanje vrana. Trojica vojnika su okrenuli glave, nekoliko dugih sekundi su osluškivali, s rukama na puškama, sve dok nije ponovo zavládala tišina.

Kako se magla podizala iz vode, vidljivost se sve više smanjivala, senke šume su se stapale s ljubičastim nebom.

„Kažeš da ćemo se na vreme vratiti u selo?“, upitao je Darko.

„Na vreme za šta?“

„Pa, hteo bih da noćas gledam deo finala kupa.“

„Ah! Moj delija i njegova voljena Crvena zvezda! Fudbal. Uvek fudbal, uvek ta...“

Krc.

Oštar zvuk, polomljena grančica. Blizu. Sasvim blizu.

Vođa patrole je polako ustao, s kalašnjikovom u ruci. Prinevši kažiprst leve ruke usnama, dao im je znak da ćute. Darku, koji je takođe ustao, pokazao je da krene desno. Treći dobrovoljac je kleknuo, prebacio pušku preko ramena i polako je spustio ispred sebe, u položaj za pucanje, pažljivo osmatrajući senke u šumi.

Darko je napravio nekoliko koraka u pravcu koji mu je komandant pokazao, a onda se naslonio leđima na jedno stablo.

Shvatio je da se trese.

CINGONIJA (BERGAMO) JEDNO PROLEĆNO POPODNE 2018.

Bulevar koji – kada se dolazi iz pravca auto-puta – vodi do pomoćnih terena *Atalante*, prilično je bezličan: široka ulica, oko koje ima malo toga ili nema ničega, nastavlja kroz isto tako paklenu pustinju, ako se izuzme poneka zgrada ili prodavnica što se naivno drznula da stoji na nekoj maloj raskrsnici.

Ogroman natpis na engleskom, koji označava konačan raskid sa kako romantičnim tako i starinskim poimanjem provincije, nalazi se na zidu s moje leve strane i *urbi et orbi* šalje univerzalnu poruku dobrodošlice: „*Welcome – Atlanta training center*“. Ispod, između navodnika koji se u štamparstvu nazivaju gornjim, piše ime centra: Akile & Čezare Bortoloti, sa onim komercijalnim znakom za „i“ zbog koga tabla koja je, naravno, crno-plava, nosi pečat osamdesetih godina; dugokosa boginja u elegantnoj beloj odeći stoji levo od natpisa.

„Drago, stigao sam. Da, ispred sam. Parkiram se i čekam te na portirnici.“

Ne znam koliko smo godina Drago i ja prijatelji, a ipak se do sada nikad nismo videli. Nisam poludeo, nego se naš odnos

rodio i s vremenom razvio preko telefona i na društvenim mrežama, naročito na *Fejsbuku*. Iskreno govoreći, ne sećam se ni kako je počeo, ali znam da se obična poslovna veza pretvorila u lepo prijateljstvo. Na daljinu, ali ipak prijateljstvo.

Drago se zapravo zove Vojislav Dragović. Rođen je 15. oktobra 1982. u Beogradu, prestonici onoga što je tada bila Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija. Ako potražite njegovo ime na *Vikipediji*, videćete da piše „fudbaler“; da, tako je, pre nego što je postao menadžer i muzičar koga sam imao priliku da upoznam i tokom godina druženja – doduše, virtuelnog – počnem da cenim, Dragović je bio golman koji je branio u Srbiji, Italiji i Bosni i Hercegovini, a bio je, između ostalog, i u *Kijevu* i *Interu*, mada nikad nije izašao na teren u crno-plavom dresu. Nakon što je 2008. prerano prekinuo fudbalsku karijeru jer je doživeo udes, Drago je postao fudbalski i trenerski menadžer i već je u prvoj godini bavljenja tim poslom uspeo da organizuje prelazak Zdenjeka Zemana na klupu beogradske *Crvene zvezde*. Ali čovek kao Drago, u čijim venama teče plava krv, pošto je praunuk Jelene Petrović, supruge Vitorija Emanuela III i kraljice Italije, koji ima IQ 191 (prosek je 140) i tečno govori pet jezika, uključujući i besprekoran italijanski, nije mogao i ne može da se ograniči na kupoprodaju fudbalera i trenera. On je i odličan muzičar, svira sa bendom Kikija Lesendrića, čuvenog vođe *Pilota*, čuvene grupe koja je obeležila jugoslovensku i postjugoslovensku pop-rok scenu; godine 2016. objavio je u međunarodnom izdanju časopisa *FourFourTwo* članak pun fotografija o video-spotu za pesmu *Gužva mi u stanu*, koji su Dragović, Kiki i ostali muzičari snimili zajedno sa nekadašnjim golmanom engleske reprezentacije Dejvidom Džejsom. Da biste stekli predstavu o našem prijateljstvu, reći ću vam da je jedan od projekata na

kojima sam saradivao s njim bilo dovođenje Tota Kutunja da svira u Beogradu; ja sam mu obezbedio prave kontakte, ostalo je on uradio.

Nije mi bilo druge nego da sednem u auto i krenem za Bergamo kada me je Drago pozvao telefonom i rekao: „U Italiji sam da bih sa nekim timovima iz Serije A pregovarao o dolasku nekih mladih talenata. Šta kažeš da se sutra vidimo?“

Evo me, dakle, na portirnici sportskog centra *Bortoloti*, čekam da dođe moj prijatelj bivši golman i obezbedi mi propusnicu koja je neophodna da bi se ušlo u deo gde su pomoćni tereni *Atalante*. Evo Draga: ogroman je. U godišnjacima se navodi da je visok 1,98 metara, ali ako pogledam fotografije koje smo snimili da bismo ovekovečili svoj prvi, istorijski susret uživo, čini mi se da je razlika između nas veća od petnaest centimetara, kolika bi, prema onome što piše u papirima, trebalo da bude.

„Na čemu sada radiš?“, pita me dok, stojeći pored terena, gledamo trening omladinskog tima koji vodi Stefano Lorenzi, njegov nekadašnji saigrač u *Kijevu*.

„Znaš to“, odgovaram tonom nekoga ko je siguran da njegov sagovornik zna odgovor na svoje pitanje.

„Ah da, knjiga o *Zvezdi*.“

„Da, tako je.“

To je knjiga na kojoj radim već godinama. Tačnije, knjiga za koju sam godinama prikupljao materijal i intervjuje; sada sve to držim u fascikli u ormanu kod kuće. Dužan sam to da napomenem, budući da još nisam napisao ni jedan jedini red te knjige. Ali Drago sve to već zna.

„Dokle smo stigli s Petrovićem?“, pitam kad smo već kod toga.

Da, Drago je odličan momak, ljubazan i predusretljiv, ali prošli su meseci i meseci otkako sam ga zamolio da mi

pomogne da intervjuišem Ljupka Petrovića, trenera s kojim je *Crvena zvezda* osvojila Kup šampiona 1991. Svaki put kada ga podsetim na to, napravi izraz lica tipičan za nekoga ko je zaboravio da uradi ono što su od njega tražili i ko će pokušati što pre to da popravi; izraz lica obično praćen snažnim i rečitim pljeskanjem po čelu.

„U ovom periodu nisam bio u prilici da stupim s njim u vezu. Znaš, razapet između kupoprodaje igrača i drugih obaveza, nisam uspeo da se čujem ili vidim s njim. Ali obećavam ti da ću to uraditi u najskorije vreme.“ I dok se ja smeškam zbog još jednog u nizu njegovih neispunjenih obećanja, Drago odjednom kaže: „U stvari, uradiću nešto još bolje. Povezaću te s čovekom koji tebi treba. Mnogo više nego Petrović!“

„Ko može da mi pomogne više od Petrovića tako što će mi pričati o njegovom timu?“, pitam sumnjičavo.

„Aca Mirković!“

Nije teško videti veliki, crveni upitnik na mom licu, iskrivljenom u podozrivu grimasu.

„Jedan od najvažnijih ljudi u celokupnoj istoriji jugoslovenskog fudbala“, objašnjava mi Drago.

„S kim je igrao?“, pitam

„Ni sa kim! Nije bio fudbaler, već maser. Štaviše, Aca je maser par ekselans. *Partizan*, *Zvezda*, jugoslovenska reprezentacija na svim nivoima, uključujući i onu koja je 1987. postala svetski šampion u Santjago de Čileu. On je pravi čovek za tebe, neko ko može da ti govori o najskrivenijim aspektima fudbala u bivšoj Jugoslaviji, ispriča manje poznate priče o njemu.“

Uprkos Dragovom oduševljenju, nisam baš siguran da je Aca zaista prava osoba za mene i da će mi pomoći da izađem iz ćorsokaka u kome sam se našao, pošto knjiga, uprkos

stotinama prikupljenih stranica i desetinama intervjua, još nije smogla snage i hrabrosti da pređe na papir. Treba prikupiti što više podataka i razgovarati sa što više ljudi, jer u ovoj fazi nastanka teksta postoji bezbroj mogućnosti: knjiga još može da bude sve i suprotno od toga, može da govori o stotinama događaja, a da nema nikakvog smisla; u trenutku kada počne da piše, pisac je već doneo odluku, tačnije doneo je mnoštvo odluka. Dao joj je smer, što obično znači da je isključio desetine drugih smerova kojima je mogla da krene: sam joj preprečio mnoge puteve. Sve osim jednog: onaj zacrtan mastilom na belom listu hartije. Pisanje je izrazito entropička aktivnost, koja počinje masakrom: uništavanjem uredne beline lista hartije i tumbanjem desetina i desetina zamisli da bi se zadržala samo jedna. To je delikatan posao koji podrazumeva preuzimanje odgovornosti. Ja tu odluku, manje ili više svesno, nisam spreman da donesem u vezi sa svojom knjigom o *Crvenoj zvezdi* i bivšoj Jugoslaviji.

„Šta radiš?“, pitam Draga koji nešto kucka po smartfonu.

„Ništa, zovem ga da ti zakažem sastanak.“

„Koga zoveš?“

„Kako koga? Pa Acu!“

Čujem kako srdačno pozdravlja nekoga ko mu je, sudeći po tonu kojim mu se obraća, stari prijatelj; razaznajem reči „italijanski novinar“, „knjiga“ i „*Zvezda*“. Kada Drago nekoliko puta ponovi „hvala“ i „zdravo“, shvatim da je razgovor završen.

„Onda smo se dogovorili“, kaže. „Prekosutra putuješ za Beograd. Aca te čeka.“

Citiraću Džona Lenona: život je ono što nam se dešava dok smo zauzeti pravljenjem drugih planova. Ja to putovanje u Beograd uopšte nisam planirao.